

VU Research Portal

Eenzaamheidsinterventies in woonzorgcentra: helpen ze echt?

Fokkema, T.; van Tilburg, T.G.

published in

Geron

2005

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Fokkema, T., & van Tilburg, T. G. (2005). Eenzaamheidsinterventies in woonzorgcentra: helpen ze echt? *Geron*, 7(2), 72-75.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Eenzaamheidsinterventies in woonzorgcentra: helpen ze echt?

Tineke Fokkema en Theo van Tilburg

In toenemende mate worden in woonzorgcentra initiatieven ondernomen om de eenzaamheid van bewoners aan te pakken. Of deze interventies ook echt effectief zijn, is niet duidelijk. Reinoud Adviesgroep en WoonZorgAdvies zijn in 2002 met het project 'Aanpak van eenzaamheid onder ouderen in woonzorgcentra' begonnen, met financiële ondersteuning van Stichting Sluyterman van Loo. In een eerder nummer van Geron (Legters en Fokkema, 2003) is ingegaan op de opzet van het project. In dit artikel komen de belangrijkste uitkomsten van de evaluatie en het effectonderzoek aan bod.

AANPAK

Om in woonzorgcentra de eenzaamheid van bewoners tegen te gaan, zijn twee typen interventies ontwikkeld, elk in twee vormen. Twee interventies zijn gericht op de instelling: 'Systematische Informatievoorziening onder bewoners' en 'Deskundigheidsbevordering van medewerkers'. En twee zijn gericht op personen: 'Netwerkgroepen voor nieuwe bewoners' en 'Samen er op uit'. Voor beide typen interventies werden twee woonzorgcentra bereid gevonden deel te nemen. De controlegroep voor de persoonsinterventies bestaat uit de bewoners in dezelfde woonzorgcentra die niet aan deze interventies deel namen. De controlegroep voor de instellingsinterventies bestaat uit bewoners van een vijfde woonzorgcentrum waar geen interventies zijn uitgevoerd. Het project had als hoofddoel na te gaan of de vier vormen van interventie leiden tot een vermindering van eenzaamheid onder de betrokken bewoners (en niet bij eveneens gemeten controlegroepen) op basis van herhaald vragenlijstonderzoek. Een tweede doel was de tevredenheid en ervaringen met de interventies te evalueren (een uitvoerige bespreking hiervan is te vinden in Legters, 2004).

POSITIEVE ERVARINGEN

In de twee woonzorgcentra waar de twee instellingsinterventies hebben plaatsgevonden, geeft circa 60 procent van de bewoners aan dat zij nu beter geïnformeerd worden over de gang van zaken in het huis. Een kleine 30 procent vindt verder dat medewerkers beter dan voorheen begrip tonen voor het feit dat hij of zij weleens eenzaam is. De medewerkers die de 'Deskundig-

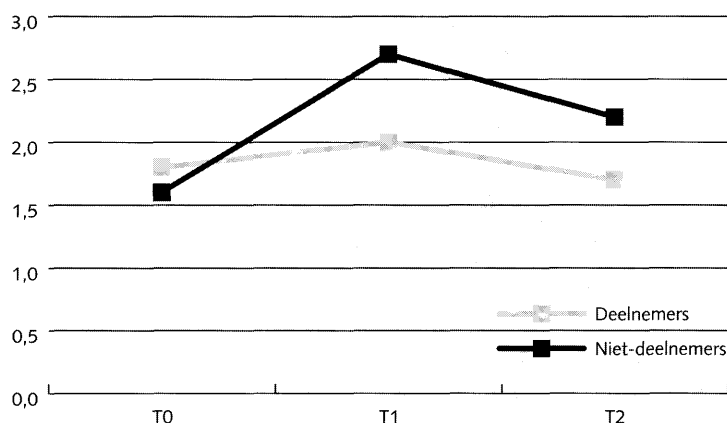
heidsbevordering' hebben gevolgd, hebben zonder uitzondering de training als positief en leerzaam ervaren. Ze ervaren hoe ze met kleine aanpassingen van hun eigen gedrag meer persoonlijke aandacht kunnen geven en beter op de behoefte van bewoners kunnen inspelen. Tevredenheid en positieve ervaringen voeren ook de boventoon in de twee woonzorgcentra waar de persoonsinterventies zijn uitgevoerd. De 'Netwerkgroep voor nieuwe bewoners' lijkt een schot in de roos. Niet minder dan tweederde van de deelnemers voelt zich door de interventie (veel) beter thuis in het woonzorgcentrum. Het beter leren kennen van bewoners en personeel hebben de meeste deelnemers als belangrijkste effect ervaren. Minder vruchtbaar lijkt de deelname aan 'Samen er op uit'. Driekwart van de deelnemers zegt dat niets is veranderd na het uitstapje. Toch raadt 80 procent andere bewoners aan ook eens mee te gaan. Ook hier getuigen de medewerkers van positieve ervaringen. Ze hebben nu een beter, completer beeld van bewoners, en ze vinden dat de deelnemende bewoners elkaar meer opzochten en meer voor elkaar open stonden. Toch betwijfelen ze of deze verbetering in de contacten blijvend is.

VERANDERINGEN IN EENZAAMHEID

Voorafgaande aan de interventies, direct na afloop en circa zes maanden daarna, is bij de bewoners in de vijf betrokken woonzorgcentra de intensiteit van eenzaamheid gemeten met behulp van de eenzaamheidsschaal van De Jong Gierveld & Kamphuis (1985, zie ook Legters en Fokkema, 2003). Om van een succesvolle interventie te kunnen spreken dienen de veranderingen in de eenzaamheid 'positiever' te zijn bij de deelnemers dan bij de niet deelnemende bewoners, dat wil zeggen dat de eenzaamheid significant minder is gestegen of sterker is gedaald tussen de drie meetmomenten. Dit is getoetst met behulp van multivariate multilevel analyse. Het criterium voor statistische significantie was een p-waarde van $\leq 0,10$. De hier gepresenteerde resultaten beperken zich tot bewoners die hebben meegedaan aan de voormeting en aan de eerste of tweede nameting.

FIGUUR 1

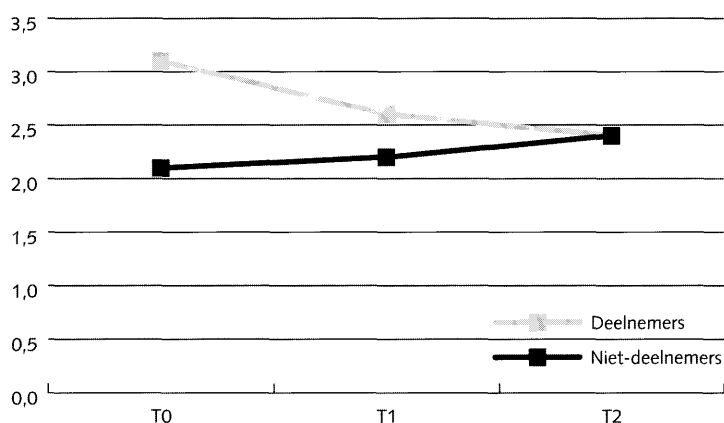
VERANDERINGEN IN EMOTIONELE EENZAAMHEID VOOR DEELNEMERS EN NIET-DEELNEMERS AAN INSTELLINGINTERVENTIES

Bij de instellingsinterventies is een verschil in verandering waar te nemen tussen de deelnemers en niet-deelnemers wat betreft emotionele eenzaamheid (zie figuur 1). Tussen de voormeting en de eerste nameting is dit verschil significant. Toch kunnen we niet zonder meer concluderen dat de instellingsinterventies succesvol zijn geweest. Het verschil wordt namelijk grotendeels veroorzaakt door een significante stijging in emotionele eenzaamheid binnen de groep van niet-deelnemers; de mate van emotionele eenzaamheid binnen de deelnemersgroep blijft nagenoeg gelijk. We vermoeden dat de instellingsinterventies kunnen leiden tot meer eenzaamheidsreductie, als de uitwerking en inbedding van beide interventies volledig heeft plaatsgevonden. Waarom binnen de controlegroep van niet-deelnemers verslechtering optreedt, is niet zonder meer duidelijk. De gevonden veranderingen zijn wellicht toe te schrijven aan het bewustwordingsproces dat de eenzaamheidsmeting teweegbrengt.

FIGUUR 2

VERANDERINGEN IN EMOTIONELE EENZAAMHEID VOOR DEELNEMERS EN NIET-DEELNEMERS AAN PERSOONSINTERVENTIES

In tegenstelling tot bij de instellingsinterventies treedt binnen de deelnemersgroep van de persoonsinterventies wel een daling in de emotionele eenzaamheid op tussen de voormeting en de eerste nameting. Deze daling, hoewel niet significant, kan te danken zijn aan de persoonsinterventies. Tussen de eerste en tweede nameting daalt de emotionele eenzaamheid nog iets verder. Meer rendement was wellicht mogelijk geweest als in de aanpak een doorverwijzing naar andere activiteiten in de interventies was ingebouwd. In dezelfde periode neemt de emotionele eenzaamheid binnen de groep van niet-deelnemers toe. Deze toename op zich is weliswaar niet significant, maar het verschil in verandering tussen de groep van deelnemers en de groep van niet-deelnemers wel. Een kanttekening bij deze gegevens is dat de deelnemersgroep tijdens de voormeting significant emotioneel eenzamer was dan de groep niet-deelnemers. Niet uit te sluiten is dat de verbetering in de emotionele eenzaamheid niet toe te schrijven is aan een van de twee persoons-

interventies, maar aan een 'natuurlijke' verandering of aan activiteiten van de eenzamen gericht op verbetering van hun situatie die niet voorkomen uit de interventies of daaraan gerelateerd zijn.

GEEN KEIHARD BEWIJS

Als we uitsluitend de objectieve effectuitkomsten in ogenschouw nemen kan een gevoel van teleurstelling bestaan. We kunnen niet keihard aantonen dat de gekozen benaderingen minder eenzaamheid tot gevolg hebben. Gelukkig laat de evaluatie minder sombere resultaten zien. De interventies hebben het bewustzijn rond eenzaamheid bij veel medewerkers vergroot en in vele gevallen geleid tot een nadrukkelijker en meer wezenlijk contact met bewoners. De deelnemers van de persoonsinterventies hebben er tevens meer en beter contact met andere bewoners aan overgehouden. Beide woonzorgcentra hebben dan ook besloten met deze persoonsinterventies door te gaan. In een van de woonzorgcentra waar de instellingsinterventies hebben plaatsgevonden, is de Deskundigheidsbevordering vervolgd door een scholing aan de EVV'ers (eerstverantwoordelijke verzorger, het eerste aanspreekpunt van de bewoners). Door cliëntgericht te (gaan) werken, probeert men eenzaamheid eerder en beter te signaleren en te beoordelen hoe ermee om te gaan. Of en op welke wijze de informatievoorziening nog verder wordt uitgewerkt is nog niet duidelijk. Tijdens de voormeting bleek in de twee betrokken woonzorgcentra nauwelijks een tekort te zijn aan informatievoorziening: ruim driekwart van de bewoners gaf toen aan dat men voldoende op de hoogte wordt gehouden van wat er binnen het huis gebeurt. Het was beter geweest als er toen voor een andere interventie was gekozen. De les die hieruit getrokken kan worden is dat voorafgaand aan de keuze van interventie onderzoek moet worden gedaan naar de behoefte en mogelijkheden van de bewoners.

Positief saldo van het onderzoek: we weten nu meer dan voorheen over benaderingen om eenzaamheid tegen te gaan, en hoe we de effecten ervan kunnen vaststellen.

LITERATUUR Jong Gierveld, J. de & Kamphuis, F.H. (1985). The development of a Rasch-type loneliness-scale. *Applied Psychological Measurement*, 9, 289-299. | Legters, W. & Fokkema, T. (2003). Aanpak van eenzaamheid onder ouderen in woonzorgcentra, *Geron*, 5, 58-62. | Legters, W. (2004). *Eindrapport Eenzaamheid onder ouderen in woonzorgcentra*. Rapportage na de eindmeting (T2-meting). Arnhem: Reinoud Advies BV.

OVER DE AUTEURS Tineke Fokkema is als senior-onderzoeker werkzaam bij het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) in Den Haag. Theo van Tilburg is hoogleraar sociale gerontologie aan de faculteit der Sociale Wetenschappen van de Vrije Universiteit Amsterdam.